

Jauniešu identitātes tipoloģija un emigrācijas plāni

Ilze Koroleva

Latvijas Universitāte, aģentūra "LU Filozofijas un socioloģijas institūts"

Ievads. Identitāte attiecas uz priekšstatiem par esamību un piederību, uz veidiem, kā indivīdi apzinās / veido priekšstatu paši par sevi. Identitāte ir aktīva, tā veidojas un mainās cilvēka dzīves laikā. Analīzei izmantoto empīrisko pētījumu ietvaros identitāte tiek aplūkota kā piederība noteiktām sociālām grupām un kategorijām, kas raksturo jauniešu pozicionēšanos sociālajā sfērā, un teritoriālā piederība, kas raksturo identificēšanos ar noteiktām teritoriālām un institucionālām kopienām.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir izpētīt jauniešu piederības apziņas iekšējo struktūru un noteikt tās saistību ar jauniešu emigrācijas plāniem. Identitātes tipoloģisko grupu noteikšanai un hipotēžu pārbaudei par piederības apziņas un emigrācijas plānu saistību tika izmantoti dati no reprezentatīvas jauniešu aptaujas "Jauniešu profesijas izvēle un sociālo identitāšu veidošanās", kas veikta valsts pētījuma programmas projekta "Nacionālā identitāte un konkurējošās identitātes" ietvaros (izlases apjoms $n = 3046$; LU FSI, 2011). Padziļinātai problēmas izpētei izmantoti jauniešu kvantitatīvās aptaujas ($n = 1200$) un kvalitatīvo interviju dati no pētījuma "Atmiņa, jaunatne, politiskais mantojums un pilsoniskā līdzdalība" (MAYPLACE, Grants Nr. FP7-266831, 2012-2013). Lai identificētu jauniešu atšķirīgo identitāšu tipoloģiskās grupas, tika izmantota faktoranalīzes un klāsteranalīzes metode. Aprēķinu rezultātā tika iegūti četri faktori jeb piederības apziņas dimensijas. Savukārt, lai noteiktu piederības apziņas dimensiju saistību ar jauniešu plāniem atstāt Latviju, tika aprēķināts loģistiskās regresijas modelis, kā atkarīgo mainīgo modeli iekļaujot dihotomi pārkodētas respondenta atbildes par nodomu uzreiz pēc skolas absolvēšanas doties mācīties vai strādāt uz ārzemēm.

Rezultāti. Pētījuma rezultāti liecina, ka statistiski visnozīmīgākais ieguldījums modelī, t. i., iespēja, ka jaunieši izvēlēšies atstāt Latviju, ir paaugstināta gadījumos, ja kāds no respondenta ģimenes locekļiem, radniekiem vai draugiem jau dzīvo / strādā citā valstī. Šādu izvēli nozīmīgi mazina ģimenes materiālā labklājība / pārticība. Konkrētajā modelī trīs no četrām piederības apziņas dimensijām statistiski nozīmīgi ir saistītas ar jauniešu mobilitātes plāniem. Pirmkārt, piederība nacionālajai / etniski latviskajai dimensijai mazina iespējamību, ka jaunieši plāno atstāt Latviju. Šādu varbūtību mazina arī piederība tradicionāli / lokālai identitātes dimensijai. Tas ir - jo ciešāk jaunieši jūtas piederīgi savai ģimenei, draugu lokam, savai skolai, dzīvesvietai, pilsētai / pagastam, jo mazāka varbūtība, ka viņš plāno atstāt Latviju. Savukārt kosmopolītiski globālā dimensija (spēcīga piederības sajūta Eiropai, pasaulei, tās iedzīvotājiem) pozitīvi korelē ar varbūtību, ka jaunieši plāno doties studēt vai strādāt uz citām valstīm.

Secinājumi. Piederības apziņai ir svarīga nozīme jauniešu izvēlē un nākotnes plānos. Identitāte un to veidojošā piederības izjūta ir viens no statistiski nozīmīgiem faktoriem, kas veicina vai kavē lēmumu aizbraukt no valsts. To apstiprina arī kvalitatīvo interviju dati. Jaunieši, kurus saista spēcīgas piederības jūtas lokālām sociālām grupām vai teritoriālām kopienām, aktīvāk iesaistās sociālajos un politiskajos procesos un daudz retāk plāno atstāt savu valsti.

Tēma izstrādāta ar ESF projekta "Latvijas emigrantu kopienas: nacionālā identitāte, transnacionālās attiecības un diasporas politika" Nr. 2013/0055/1DP/1.1.1.2.0/13/APIA/VIAA/040 līdzfinansējumu.